

Soluziuns

1. Chapientscha dal text

1. Els gustan da fiers-chaval da ruina.
2. Els coluravan ils dents e las unglas da la detta e dals pes cun algas blauas.
3. Els eran resistents encunter il fraid.
Els n'avevan naginas zangas.
Els pudevan trair en lur membra (sco tartarugas)
Els vegnivan scumbigliads cun crappels.
Els eran cotschens.
Els vivan en in territori alpin.
4. a) Quai han ellas fatg per sa proteger da las evlas-papagagl.
b) Las chauras als han chattà e maglià. (Ils giomers n'han betg pudì sa zuppar da las chavras.)
Ils giomers èn bunamain vegnids extirpads dal tuttafatg.
5. Ellas èn sa nutridas da scorsa (allucinogena) e barba-crap.
6. Els vegnivan admirads per lur abilitad da s'adattar e per lur intelligenza.
7. Els sa multiplitgavan fitg spert, perquai ch'els n'avevan nagins inimis natirals
8. El ha scuvert ch'els n'èn betg ablas da chalar da magliar tschigulatta.
El ha scuvert ch'els giomers han ina mancanza dad in encim.
9. Els avevan in gust unic da tschigulatta e cuirass da ruina.
10. Els giomers (originals) èn vegnids adina pli rars.

11.

		gist	fauss
A)	Las muntaneras da chauras dumbravan dapli che milli animals.	☐	✘
B)	Questa spezia da chauras datti oz anc adina.	☐	✘
C)	Ils envierns eran pli curts da lez temp.	☐	✘
D)	Ils verms sulfurics derasan ina bun'odur.	☐	✘
E)	Ins sa exactamain, pertge che las chauras ollandaisas èn svanidas.	☐	✘
F)	Ils giomers mangiavan gugent chips.	☐	✘
G)	Per cuntanscher il medem gust, vegn agiuntà fier artificial en la producziun industrialia da <i>Smarties</i> .	☐	✘

H)	Las chauras, che mangiavan gugent ils giomers, vivevan oriundamain en las Alps ollandaisas.	✘	☐
I)	La gronda part dal corp dals giomers è il magun.	✘	☐
J)	Il conditer venda ils <i>Smarties</i> en satgets da plastic.	☐	✘

2. Vocabulari

2.1. Sinonims (5 p)

(la) muntanera	triep (ladin: tröp)/gruppa/rotscha (surs: rosch)
(il) territori	spazi/regiun/intschess/cuntrada
(il) problem	difficultad (vallader: difficultà)
(la) raschun	motiv
crappar	murir, trapassar, spartir

2.2 Antonims (5 p)

(la) fradaglia	chalira (ladin: chalur)
(l')attatgader	defensur, (ami)
artifizial	natiral, industrial
debel	ferm
agiuntar	allontanar, eliminar

2.3. Decleraziuns (6 p)

- magliadrin Sche ina creatira mangia fitg bler, po ella vegnir descritta uschia.
- il rempar Quai è ina construcziun sco in mir che protegia p.ex. cunter auas u lavinas.
- la scuverta Sch'ins chatta insatge nov resp. insatge ch'ins n'ha betg anc enconuschì, numn'ins quai uschia.

2.4. Professiuns (3 p)

	Pled
a)	mecanist(a)
b)	servient(a)/camarier(a)
c)	furner(a), pasterner(a)
d)	ortulan(a), ladin: giardinier(a)
e)	dentist(a)
f)	scrinari(a), lainari(a), ladin: falegnam(a)

2.5. Nomens cumponids (6 p)

rg: sang-nas
barba-pign
taila-filien
chaschiel-chaura
isch-chasa
flur-sulegl

ladin: sang d'nas/saung d'nes
barba d'bec/barba d'buoch
taila d'arogn/d'aragnun
chaschöl d'chavra/d'chevra
porta chasa/d'chesa
fluor sulai/flur sulagl

surs: saung-nas
barba pégn
teila(s) falien
caschiel caura
esch-casa
flur sulegl

3. Producziun da text

-

4. Grammatica

4.1 Ils temps

Rumantsch grischun	Ladin	Sursilvan
consistivan (consister)	consistivan	consistevan
n'era betg (esser)	nu d'eira	era/fuva buca
vegniva(n) (vegnir)	gniva(n)	vegneva(n)
gieva (ir)	giaiva	mava
mangiava (mangiar)	mangiaiva	magliava
valeva (valair)	valaiva	valeva
è sa midada (sa midar)	s'ha müdà/s'ho müdo	ei semidada
han ins pudì (pudair, ins)	s'haja pudü /s'ho que pudieu	han ins saviu
eran (esser)	d'eiran	eran/fuvan
avevan (avoir)	vaivan	(ha)vevan
è era vegnida (vegnir, era)	es eir gnüda/es eir gnida	ei era vegnida
ha in Franzos innovativ avert	ha ün Frances innovativ drivi/ho ün Frances innovativ aviert	ha in Franzos innovativ aviert
era/è stà (esser)	d'eira/es stat/sto	(era)/ei stau
aveva cumprà (cumprar)	vaiva cumprà/o	(ha)veva cumprau
sfurzava (sfurzar)	sforzaiva/sfurzaiva	sfurzava
ha dalunga gi (avoir, dalunga)	ha subit gnü/ho dalum giu	ha immediat giu ha giu immediat

4.2 Colliar frاسas (tut ils idioms)

1. Ella telefonescha a l'hotel **per reservar** ina chombra.
2. Nus avain bandunà l'ustaria **senza avair** mangià insatge. / ... **senza mangiar** insatge.
3. Igl è scumandà **d'avair** chauns en l'abitaziun.
4. L'ortulan va per la sprizza **per bagnar** las flurs.
5. La patruna ha vendì la firma **senza avair** dumandà insatgi. / ... **senza dumandar** insatgi.
6. Max è adina persvadì **da chattar** la dunna da ses siemis in di.

4.3 Adjectivs (tut ils idioms)

a) Characteristic per quests giomers da mistgel era lur resistenza fenomenala a la fradaglia, ina qualidad insolita per giomers. Uschia pudevan els facilmain surviver ils envierns temprads avant ils temps da glatsch. Cuntrari als dirs envierns suenter ils temps da glatsch eran ils envierns avant ils temps da glatsch miaivels e main fraids, els cuzzavan dentant pli ditg. [...] Auter ch'ils giomers enconuschents a nus, n'avevan ils giomers da mistgel ultra da quai era naginas zangas per sa proteger da lur inimis. Lur [...] protecziun encunter attatgaders era, ch'els eran abels da trair en tut lur membra sco ina tartaruga e ch'els vegnivan uschia scumbigliads cun crappels.

b) resistant

fraid

qualitativ

glazial (ladin: inglatschà/inglatscho)

4.4 Ortografia

Rumantsch grischun

	Tia soluziun
	<i>El abita a <u>C</u>aira.</i>
a)	Mia sora è <u>puspè</u> malsauna.
b)	Quai è ina immens <u>bella</u> flur.
c)	El ha <u>vendi</u> ses segund velo.
d)	Betg tut ils <u>Talians</u> vivan en lur patria.
e)	Tge has ti <u>fatg</u> ier?

Vallader

	Tia soluziun
	<i>El abita a <u>C</u>uaira.</i>
a)	Mia sour es <u>nempe</u> amalada.
b)	Quai es üna immens <u>bella</u> flur.
c)	El ha vendü <u>seis</u> seguond velo.
d)	Na tuot ils <u>Talians</u> vivan in lur patria.
e)	Che <u>hast</u> tü fat her?

Puter

	Tia soluziun
	<i>El abita a <u>C</u>aira.</i>
a)	Mia sour es <u>nempe</u> amaleda.
b)	Que es üna immens <u>bella</u> flur.
c)	El ho vendieu <u>sieu</u> seguond velo.
d)	Na tuot ils <u>Taliauns</u> vivan in lur patria.
e)	Che <u>hest</u> tü fat her?

Sursilvan

	Tia sligiazion
	<i>El habitescha a <u>C</u>uera.</i>
a)	Mia sora ei puspei <u>malsauna</u> .
b)	Quei ei ina immens <u>biala</u> flur.
c)	El ha vendiu siu velo <u>pér</u> suenter diesch onns.
d)	Buca tut ils <u>Talians</u> vivan en lur patria.
e)	Tgei has ti <u>fatg</u> ier?